

Persbericht

Rotterdam, 17 oktober 2023

Pyramid in Tirana officieel teruggegeven aan de bevolking – MVRDV transformeert beladen brutalistisch gebouw tot cultuurcentrum

Tirana, Albanië is een bijzonder gebouw rijker. De Pyramid, ooit gebouwd als een monument voor de communistische dictator Enver Hoxha, is heropend. MVRDV transformeerde het brutalistische gebouw ingrijpend. De betonnen structuur vormde daarbij het uitgangspunt: de gladde balken waar jongeren vanaf gleden na de val van de dictator toen de Pyramid nog een ruïne was, kregen trappen zodat iedereen over dit gebouw heen kan lopen. Tussen de spanten loopt de openbare ruimte door. Buiten en in het gebouw worden bezoekers verwelkomd door een uitgestrooide verzameling gestapelde gekleurde ruimtes, met daarin cafés, studio's, workshops, festivals en leslokalen waar Albanese jongeren gratis onderwijs krijgen in technologische vakken.

Afgelopen zomer was het al een drukte van belang op Tirana's Pyramid in het centrum van de stad. Albanese families beklommen de trappen om te genieten van het uitzicht, en ook toeristen hadden de Pyramid duidelijk ontdekt. Afgelopen maandag 16 oktober is het gebouw ook officieel in gebruik genomen. Het werd ingewijd met een EU-top en een inauguratie door non-profit onderwijsinstelling TUMO, dat het gebouw gaat programmeren en zich daarbij richt op gratis onderwijs voor tieners. Beide evenementen bewijzen dat het gebouw symbolisch is teruggegeven aan de bevolking van Tirana.

De roemruchte Pyramid opende in 1988 als mausoleum annex museum van en voor de dictator Hoxha en kende sindsdien vele levens. Na de val van het communistische regime in Albanië is de Pyramid afwisselend gebruikt als radiostation, nachtclub, conferentieoord, en als basis voor de NAVO tijdens de Kosovo-oorlog van 1999. Door het veranderende gebruik en de vele hele en half uitgevoerde renovatieplannen, eindigde het gebouw als een lappendeken van verbouwingen, met een rommelig en donker interieur tot resultaat. Wat er met de ruïne moest gebeuren, was de afgelopen decennia een zeer beladen vraag. Onderzoek uit 2015 onder 'gewone' Albanese leerde dat een meerderheid tegen sloop was. Als gevolg daarvan kondigde de regering in 2017 aan dat het de betonnen kolos wilde transformeren tot een omgeving waarin jonge Albanese zouden kunnen opbloeien. De Albanian-American Development Foundation (AADF) en het gemeentebestuur zorgden ervoor dat deze ambitie werd gerealiseerd.

Voor veel Albanese is de Pyramid een symbool van de overwinning op het communistische regime. De manier waarop jongeren het gebouw gebruikten, inspireerde het ontwerp van MVRDV: het vervallen bouwwerk diende namelijk lange tijd als hangplek voor jongeren uit Tirana. Zij beklommen de schuine balken en gleden er vervolgens – niet zonder risico – weer vanaf. Na de renovatie zijn er nu treden gemaakt aan bijna alle schuine zijden, zodat iedereen naar de top kan. Voor mensen die moeilijk ter been zijn, is er een lift gemaakt aan de westkant van de Pyramid. Eén balk heeft nog een schuin deel waar mensen vanaf kunnen glijden.

'De eerste keer dat ik zag hoe jongeren op het gebouw klonnen, was ik diep geraakt door de symboliek en het ongelooflijke optimisme dat dat uitstraalde,' zegt Winy Maas, mede-oprichter van MVRDV. 'Bedenk dat dit het duurste gebouw is uit de communistische tijd, gerealiseerd in een tijd waarin veel onderdrukte Albanese nog in armoede leefde. Met onze transformatie is alles wat de dictatuur symboliseert verdwenen, met uitzondering van enkele originele details die herinneren aan het duistere verleden van het gebouw. De oude structuur is volledig open, het staat als een ruïne in het park. Het gebouw is 'gekraakt' door de vele

dozen in en rondom de sculptuur. De getransformeerde Pyramid die ooit het 'Enver Hoxha Mausoleum' werd genoemd, is daarmee een "people's monument" geworden, een symbool van de veerkracht van burgers om dictators te overwinnen en overleven.'

Voor het ontwerpteam vormde de bestaande structuur een blauwdruk waaraan publiek toegankelijke ruimtes voor educatie en evenementen zijn toegevoegd. De structuur is helemaal open als een sculptuur in het park. Ze kan via een glazen hek worden afgesloten. Bezoekers die het park en de sculptuur betreden, zien her en der gestapelde 'dozen' in verschillende kleuren en afmetingen te vinden, sommige gekanteld, andere recht, wat het park eromheen de atmosfeer van een festival geeft. Een soort gekraakte structuur.

Ongeveer de helft van deze ruimtes wordt geprogrammeerd door TUMO Tirana. TUMO, opgericht in Armenië en sindsdien verspreid over heel Europa, vergroot de kansen van de Albanese jeugd. De organisatie biedt gratis naschools onderwijs aan voor 12- tot 18-jarigen in software, robotica, animatie, muziek en film. De andere helft van de gekleurde dozen zal dienstdoen als café, restaurant, studioruimte, start up-ruimtes, broedplaatsen en meer.

De transformatie van de Pyramid laat zien hoe een gedateerd gebouw geschikt kan worden gemaakt voor een nieuw tijdperk, zonder de complexe geschiedenis ervan uit te wissen. Het project toont tegelijk dat brutalistische gebouwen een prima basis kunnen vormen voor duurzame renovaties waarbij de ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties worden nagestreefd. Omdat er niet is gesloopt, is bij de bouw minder CO2 vrijgekomen dan bij nieuwbouw. Daarnaast is het gebouw open en daarmee energiezuinig, alleen de gekleurde dozen hoeven te worden verwarmd. Ten slotte is het gebouw sociaal: met de ingebruikname en via de programmering helpt de Pyramid het opleidingsniveau van Albanese jongeren te verbeteren, en bereidt het de volgende generatie voor op maatschappelijk succes.